

LEHET-E HATÁSA A GYALOGSÁG ELLENI AKNÁK BETILTÁSÁRÓL SZÓLÓ NEMZETKÖZI EGYEZMÉNYEKNEK A KATONAI VÉDELMI TEVÉKENYSÉGEKRE?

Dr. Bodrogi László mk. ezredes
tanszékvezető egyetemi tanár
ZMNE HTK Műszaki hadműveleti-harcászati tanszék

A XX. század fegyveres tevékenységeiben — voltak azok világháborúk, helyi háborúk, vallási- vagy nemzetiségi konfliktusok — kiemelt szerepet játszottak az aknák. Annál is inkább igaz ez, mert egyes vélemények szerint „a szegény hadseregek meghatározó fegyvere az akna”. Ez valós állítás lehet, mert egy akna előállítási ára valóban kevesebb, mint bármely más pusztító eszköze. Van azonban az igazságnak egy másik oldala is: történetesen az, hogy az aknát általában nem az ember irányítja, ennek következtében letelepítése után — kevés kivételtől eltekintve — nem képes a célok között különbséget tenni, így végtelen célt is harcképtelenné tehet, vagy megsemmisíthet. Ez a tény pedig az élőerő (gyalogság) elleni aknák esetében nagyon sok problémát felvet.

A gyalogság elleni aknák harctevékenységek utáni terepen hagyása elsősorban a végtelen polgári lakosságot sújtja. Éppen ezért a nemzetközi jogi fórumokon már évtizedekkel ezelőtt fölmerült e kérdés rendezése. Ennek eredményeként született meg Genfben 1980. október 10-én a **„Mértéktelen sérülést okozó vagy megkülönböztetés nélkül hatónak tekinthető egyes hagyományos fegyverek alkalmazásának betiltásáról, illetőleg korlátozásáról”** szóló Egyezmény. Ezen egyezmény előírásait a Magyar Országgyűlés az 1997. évi CXXXIII. törvénnyel megerősítette és módosította.

Mindezek eredményeképpen az Országgyűlés 1998. február 24-i ülésnapján elfogadta az 1998. évi X. törvényt a **„Gyalogsági aknák alkalmazásának, felhalmozásának, gyártásának és átadásának betiltásáról, illetőleg megsemmisítéséről”**, amellyel megerősítette az e témában Oslóban 1997. szeptember 18-án elfogadott Egyezményt.

A jegyzőkönyvek előírásai alapján az ezt követően gyártásra kerülő gyalogsági aknáknak tartalmazniuk kell a saját konstrukciójukban vagy a telepítés előtt hozzájuk rögzítve olyan anyagot (fémeket), amely lehetővé teszi, hogy a hagyományos indukciós aknakutató műszerekkel fel lehessen deríteni őket, illetve a régebben gyártott aknák esetében ezt a fémmennyiséget pótolni kell.

Előírásként szerepelt még, hogy a távtelepítésű, valamint a nem ellenőrzött területen elhelyezett hagyományos telepítésű gyalogság elleni aknáknak rendelkezniük kell olyan berendezéssel, mechanizmussal, amely a telepítést követő 30. napon biztosítja az akna önmegsemmisítését, illetve annak működőképtelensége esetén 120 nap elteltével az önhatástalanítását. A jegyzőkönyvek megtiltották továbbá azon — a hatálybalépés után gyártásra kerülő — aknák alkalmazását, amelyek nem rendelkeznek angolul, vagy a megfelelő nemzeti nyelven feliratozva az aknát gyártó ország megnevezésével, a gyártási évvel és hónappal, valamint a sorozat vagy tételszámmal.

A fenti előírások végrehajtására a CXXXIII. törvény 9 év időtartamot biztosított.

A Kormány a fenti előírások elfogadásán túlmenően vállalta, hogy nem él a 9 éves végrehajtási-halasztási időtartammal és a jegyzőkönyv hatálybalépésétől számított lehető legrövidebb időn belül végrehajtja az abban foglaltakat, valamint 2000. december 31-ig teljes mértékben fel kívánja számolni a gyalogsági aknakészleteit.

Vállalta továbbá, hogy lemond a gyalogsági aknák hadműveleti alkalmazásáról és a fenti vállalásokat szorgalmazza a térségbeli szomszédos országok körében is.

Az Országgyűlés az 1998. évi X. törvénnyel megerősítette fenti kötelezettségeit, vállalva, hogy a továbbiakban nem alkalmaz, gyárt, exportál, nem ad át és nem halmoz fel semmilyen típusú gyalogsági aknát.

Látható tehát, hogy a fenti egyezmények törvénybe iktatása, az ezekhez való csatlakozásunk jelentős mértékben kihathat a Magyar Honvédség tevékenységére is, így a műszaki támogatás keretén belül a műszaki zárás végrehajtására.

A fenti két törvény megalkotásának következtében a Magyar Honvédségnél rendszeresített GYATA-64 gyalogsági taposóaknát és a POMZ-2M körkörös hatású repeszaknát kivonták a rendszerből. Az aknákat központi raktárakba gyűjtve, az előírásoknak megfelelően azonnal megkezdték azok megsemmisítését. Ennek megfelelően e tevékenység a tervezettnél korábban, 1999. június 30-ig befejeződött.

Fölmerül tehát a kérdés, hogy a jövő fegyveres konfliktusainak tervezése és végrehajtása során hogyan lehet pótolni az évtizedek óta alkalmazott — vagy legalábbis alkalmazásra tervezett — eszközöket. A problémát fokozza, hogy az elmúlt évtizedben jelentős mérvű volt a hadseregek csökkentése. Így azok az államok, melyek terveiben államhatáraik védelme szerepelt fő célként, hátrányos helyzetbe kerültek, mert ugyanakkora határszakaszt kell megvédeniük kisebb haderővel.

A kisebb hadsereg természetesen kevesebb tüzfegyverrel rendelkezik, ami a támadó ellenség pusztításának szerényebb mértékét eredményezi. Kifejezetten védelmi eszközként, ennek pótlására nagyon megfelelnek a különböző rendeltetésű aknák. A harcjármű (harckocsi) elleni aknák alkalmazása tekintetében kevesebb a megszorítás, bár e vonatkozásban is vannak szabályok, melyeket kötelességünk figyelembe venni és betartani.

A gyalogság elleni aknák alkalmazása az európai hadszíntereken a korábbi évtizedekben is csak kiegészítő jelleggel bírt, azaz elsősorban a csak élőerővel járható irányokban-, illetve a harckocsi elleni aknamezők fedezésére terveztük. Jómagam, aki különböző szintű törzsekben (hadosztály, hadsereg) tervező- és hadműveleti főtisztként szolgáltam, még jól emlékszem arra, hogy a gyakorlatok idején a védelmi hadművelet tervezésekor alig volt időnk és lehetőségünk a gyalogság elleni aknamezők telepítésére. De ha őszinték akarunk lenni, a mi terepviszonyaink között nincs is nagy szükség nagykiterjedésű gyalogság elleni robbanó műszaki zárakra. Levonható tehát a következtetés — nem sokat veszítettünk kiselejtítésükkel!

Napjainkban, amikor a totális háborúk kirobbanásának valószínűsége gyakorlatilag nullára csökkent, az államok nagy része elsősorban válságkezelési feladatokra készül. A válságkezelés feladatai között viszont vannak olyan jellegűek is, (pl.: tömeges migráció) ahol gyalogsági aknák alkalmazása teljességgel kizárt. Meg kell tehát találni azokat az eszközöket, melyek megoldják az adott problémát.

Elsőként kell foglalkozni a célnak mindenben megfelelő **jelzőaknák** kifejlesztésével. A jelzőaknák kiválóan alkalmasak az adott területen illetéktelenül mozgó személyek pontos helyének megállapítására. Az akna jelezhet fény, hang, füst adásával, amely az ott lévő személyekre teljesen veszélytelen, ugyanakkor a terület (vagy határszakasz) védelméért felelős katonai szervezet tagjai számára egyértelmű információt biztosít. Speciális jelzőaknák hiányában a célnak megfelelőhetnek a raktárakban esetleg még meglévő, füstjelzővel szerelt gyakorló nyomásra működő (taposó) aknák,

vagy a füst hatásjelzővel szerelt POMZ-2M típusú botlódrotos repeszaknák, melyek teljesen veszélytelenek.

Másik lehetséges megoldás lehet a **nem robbanó műszaki záruk** ma már csaknem elfeledett formáinak újbóli előtérbe helyezése. Ezen zártípus alkalmazása veszélytelen, kevés kivételtől eltekintve nem igényel speciális szakképzettséget, így kis létszámú katonai szakirányítás mellett a polgári lakosság segítségével is telepíthető. Az élőerő elleni típusai között említhetők a drótkerítések (egy vagy többsoros) és a tüskés dróthenger, amelyek terelhetik, vagy megakadályozhatják a polgári lakosság, illetve a harcosok mozgását.

Nyílt fegyveres konfliktus esetén megoldást jelenthet a még rendszerben lévő **irányított repeszhatású aknák** esetenkénti alkalmazása. Ezek olyan aknák, amelyek elektromosan, egy megfigyelő személy által indíthatók, tehát véletlenszerűen nem aktivizálhatók. Alkalmazásának lényege, hogy csak a felfedett és felismert ellenséges katonák vagy könnyű technikai eszközök ellen indítják és egy adott szűk irányba kiszórt repeszei harcképtelenné teszik vagy megsemmisítik a célokat. Az előzőekben említett egyezmények természetesen ezen aknák alkalmazására nem vonatkoznak, így ezeket bármely állam fegyveres ereje felhasználhatja védelmi céljai érdekében.

Összességében megállapítható tehát, hogy a nemzetközi egyezményekhez történt csatlakozásunk a gyalogsági aknák vonatkozásában jelentős mértékben nem lehet kihatással az ország védelmi képességére. Igaz ez annál is inkább, mert a rendszerből kivont aknák gyakorlatilag már elöregedtek, elavultak, így tárolásuk több gondot okozott mint amennyi előnyt alkalmazásuk biztosított volna. Ugyanakkor való igaz, hogy felhasználásuk sok fölösleges szenvedést okozott volna a polgári lakosságnak, így véráldozatokat kerülhetünk el megsemmisítésükkel. Minden jóérezésű ember — legyen az civil vagy katona — maximálisan egyetért a kormány döntésével, melyek e célt valósítják meg.

Felhasznált irodalom:

1. 1997. évi CXXXIII. törvény
2. 1998. évi X. törvény
3. Kovács Zoltán főhadnagy: A gépesített lövészdandár műszakizár-rendszerének felépítése a nemzetközi egyezmények és elvárások tükrében. ZMNE, Szakdolgozat, 1999.